

ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN

DƯƠNG QUANG DUY

**AN NINH LƯƠNG THỰC TẠI CHÂU PHI TRONG
NHỮNG NĂM ĐẦU THẾ KỶ 21 – THỰC TRẠNG VÀ
MỘT SỐ GIẢI PHÁP**

LUẬN VĂN THẠC SĨ
Chuyên ngành: QUAN HỆ QUỐC TẾ

Hà Nội-2012

ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN

DƯƠNG QUANG DUY

TÊN ĐỀ TÀI LUẬN VĂN

**AN NINH LƯƠNG THỰC TẠI CHÂU PHI TRONG NHỮNG NĂM ĐẦU
THẾ KỶ 21 - THỰC TRẠNG VÀ MỘT SỐ GIẢI PHÁP**

Luận văn Thạc sĩ chuyên ngành: Quan hệ Quốc tế.
Mã số: 60.31.40

Người hướng dẫn khoa học: Tiến Sĩ Bùi Nhật Quang

Hà Nội-2012

LỜI CẢM ƠN

Tác giả xin gửi lời cảm ơn chân thành đến TS. Bùi Nhật Quang, Viện Nghiên Cứu Châu Phi & Trung Đông, người đã tận tâm, chu đáo và trách nhiệm hướng dẫn cho luận văn này được hoàn thành một cách tỉ mỉ, cẩn thận. Cũng xin chân thành cảm ơn đến các thầy cô trong khoa Quốc Tế Học đã nhiệt tình chỉ dẫn và phản biện để luận văn được hoàn chỉnh tốt nhất. Xin cảm ơn gia đình đã ủng hộ về mọi mặt để tác giả có nhiều thời gian và nguồn lực chăm chút cho tác phẩm của mình. Cảm ơn các bạn đọc cũng như các đồng nghiệp đã đóng góp nhiều ý kiến quý báu.

Tuy nhiên do giới hạn về năng lực và thời gian, luận văn chắc không tránh khỏi sơ xuất. Rất mong nhận được sự đóng góp quý báu hơn nữa của thầy cô và các bạn để tác giả tiếp tục hoàn hảo luận văn và đi theo hướng nghiên cứu sâu hơn.

Thành phố Hồ Chí Minh tháng 10 năm 2012

Dương Quang Duy

CHƯƠNG 1. CÁC VẤN ĐỀ LÝ THUYẾT VÀ THỰC TIỄN VỀ AN NINH LƯƠNG THỰC

MỞ ĐẦU	1
1.1. Một số vấn đề lý thuyết về an ninh lương thực.....	6
1.1.1. Khái niệm an ninh lương thực	6
1.1.2. Các cấp độ khác nhau của tình trạng mất an ninh lương thực	10
1.1.3. Vấn đề mất an ninh lương thực thường xuyên và mất an ninh lương thực mang tính mùa vụ-tạm thời.....	12
1.2. Cơ sở thực tiễn nghiên cứu về an ninh lương thực châu Phi	14
1.2.1. Tổng quan về Châu Phi	14
1.2.1.1. Vị trí địa lý, dân số.....	14
1.2.1.2. Điều kiện tự nhiên, khí hậu, đất đai	17
1.2.2. Thực trạng phát triển kinh tế, xã hội của châu Phi	19

CHƯƠNG 2. AN NINH LƯƠNG THỰC TẠI CHÂU PHI TRONG NHỮNG NĂM ĐẦU THẾ KỶ 21

2.1. Thực trạng phát triển nông nghiệp châu Phi.....	25
2.1.1. Tình hình phát triển nông nghiệp từ năm 2000 đến nay	25
2.1.2. Chính sách nông nghiệp của một số quốc gia	33
2.2. Sản xuất lương thực và khả năng tiếp cận của người dân	47
2.2.1. Tình hình sản xuất lương thực châu Phi	47
2.2.2. Khả năng tiếp cận lương thực tại một số khu vực điển hình.....	51
2.3. Toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế và vấn đề an ninh lương thực.....	53
2.3.1. Tác động của toàn cầu hóa, hội nhập tới việc đảm bảo an ninh lương thực...53	
2.3.2. Tác động cạnh tranh cung cầu, vấn đề giá cả lương thực	58
2.4. Hợp tác quốc tế trong đảm bảo an ninh lương thực tại châu Phi.....	59
2.4.1. Hỗ trợ của Ngân hàng Thế giới (World Bank).....	59
2.4.2. Hỗ trợ của FAO	63
2.4.3. Hợp tác và viện trợ của EU	65

2.4.4. Hợp tác và viện trợ của Hoa Kỳ	66
---	----

CHƯƠNG 3. NHỮNG THÁCH THỨC ĐỐI VỚI AN NINH LƯƠNG THỰC CHÂU PHI, MỘT SỐ GIẢI PHÁP VÀ BÀI HỌC KINH NGHIỆM

3.1. Những thách thức đối với an ninh lương thực châu Phi	70
3.1.1. Tăng trưởng dân số quá nhanh	70
3.1.2. Tình trạng kém phát triển của lĩnh vực nông nghiệp	73
3.1.3. Hạn chế của chính sách nông nghiệp và khả năng quản trị	76
3.1.4. Khó khăn trong tiếp cận thị trường.....	78
3.1.5. Biến đổi khí hậu và an ninh lương thực	81
3.2. Một số giải pháp	84
3.2.1. Hiệu quả chính sách	84
3.2.2. Giải pháp chuyển đổi cơ cấu kinh tế.....	87
3.2.3. Giải pháp phát triển thị trường lương thực.....	89
3.2.4. Giải pháp kỹ thuật.....	92
3.3. Bài học kinh nghiệm	94
3.3.1. Bài học kinh nghiệm cho Châu Phi	94
3.3.2. Một số kinh nghiệm cho Việt Nam trong việc phát triển và duy trì lợi thế cạnh tranh an ninh lương thực.....	98
3.4. Cơ hội hợp tác an ninh lương thực giữa Châu Phi và Việt Nam	103
KẾT LUẬN	109

DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT

ANLT:	An ninh lương thực
ACP :	Africa, Caribbean, Pacific Các quốc gia <i>Châu Phi, Caribe, Thái Bình Dương</i> tham gia Công ước Lomé
AGRI :	Directorate General for Agriculture and Rural Development <i>Tổng cục Phát triển Nông nghiệp và Nông thôn</i>
AGOA:	African Growth and Opportunity Act <i>Đạo luật về Cơ hội và Tăng trưởng châu Phi</i>
APF :	Africa Partnership Forum <i>Diễn đàn đối tác Châu Phi</i>
ARD :	Agricultural Research for Development <i>Nghiên cứu phát triển nông nghiệp</i>
AU :	African Union <i>Liên minh Châu Phi</i>
AUC :	African Union Commission <i>Ủy ban Liên minh Phi Châu</i>
ASARECA :	Association for Strengthening Agricultural Research in Eastern and Central Africa <i>Hiệp hội Thúc đẩy nghiên cứu nông nghiệp Trung và Đông Phi</i>
CAADP :	Comprehensive Africa Agriculture Development Programme <i>Chương trình Tổng thể phát triển nông nghiệp Châu Phi</i>
CFA:	Comprehensive Framework for Action <i>Khung hành động Tổng thể</i>
CGIAR :	Consultative Group on International Agricultural Research <i>Nhóm tư vấn về nghiên cứu nông nghiệp quốc tế</i>
COMESA :	Common Market for East and Southern Africa <i>Thị trường chung Đông và Nam Phi</i>

CTA :	Technical Centre for Agriculture and Rural Cooperation <i>Trung tâm kỹ thuật Hợp tác nông nghiệp và nông thôn</i>
DRC :	Democratic Republic Congo <i>Cộng hòa dân chủ Congo</i>
ECX:	Ethiopia Commodity Exchange Sàn giao dịch hàng hoá (nông sản) Ethiopia
ECCAS :	Economic Community of Central African States <i>Cộng đồng kinh tế các nước Trung Phi</i>
ECOWAS :	Economic Community of West-African States <i>Cộng đồng kinh tế các nước Tây Phi</i>
EDF :	European Development Fund <i>Quỹ phát triển Châu Âu</i>
EIARD :	European Initiative for Agricultural Research for Development <i>Sáng kiến Châu Âu cho nghiên cứu phát triển nông nghiệp</i>
EU :	European Union <i>Liên minh Châu Âu</i>
FAAP :	Framework for African Agricultural Productivity <i>Chương trình khung về sản lượng nông nghiệp châu Phi</i>
FAO :	Food and Agriculture Organisation <i>Tổ chức Lương thực & Nông nghiệp thế giới</i>
FARA :	Forum for Agricultural Research in Africa <i>Diễn đàn nghiên cứu nông nghiệp Phi châu</i>
FP :	Framework Programme (Research) <i>Chương trình khung (Nghiên cứu)</i>
FSTP :	Food Security Thematic Programme <i>Chương trình chủ đề An ninh lương thực</i>
GDP :	Gross Domestic Product <i>Tổng sản phẩm quốc nội</i>
GDPRD :	Global Donor Platform for Rural Development <i>Chương trình quyên góp toàn cầu cho phát triển nông nghiệp</i>

GFAR :	Global Forum on Agricultural Research <i>Diễn đàn toàn cầu về nghiên cứu nông nghiệp</i>
GLP:	Global Land Project. <i>Dự án đất đai toàn cầu</i>
IAPSC :	Inter-African Phytosanitary Council <i>Hội đồng kiểm dịch thực vật Liên Phi</i>
IFAD :	International Fund for Agricultural Development <i>Quỹ phát triển nông nghiệp quốc tế</i>
IFAP :	International Federation of Agricultural Producers <i>Liên đoàn các nhà sản xuất nông nghiệp quốc tế</i>
IFPRI :	International Food Policy Research Institute <i>Viện nghiên cứu chính sách lương thực quốc tế</i>
IGAD :	Inter-Governmental Agency for Development (Horn of Africa) <i>Cơ quan phát triển liên chính phủ (Vùng sừng Châu Phi)</i>
ILRI :	International Livestock Research Institute <i>Viện nghiên cứu gia súc, gia cầm quốc tế</i>
ISFP:	Initiative on Soaring Food Prices <i>Sáng kiến về kiểm soát tăng giá lương thực.</i>
MDG :	Millennium Development Goal <i>Mục tiêu phát triển Thiên niên kỷ</i>
NAMA:	Non-Agriculture Market Access <i>Tiếp cận thị trường phi nông nghiệp</i>
NARS :	National Agricultural Research Systems <i>Hệ thống nghiên cứu nông nghiệp quốc gia</i>
NEPAD :	New Partnership for Africa's Development <i>Chương trình đối tác mới vì phát triển châu Phi</i>
OECD:	Organization for Economic Cooperation and Development <i>Tổ chức hợp tác và phát triển kinh tế</i>

OAU:	Organization of African Unity <i>Tổ chức châu Phi thống nhất</i>
RECs :	Regional Economic Community <i>Cộng đồng kinh tế khu vực</i>
RFO :	Regional Farming Organisations <i>Các tổ chức nông nghiệp khu vực</i>
RTA :	Regional Trade Agreement <i>Hiệp định thương mại khu vực</i>
SADC :	Southern African Development Community <i>Cộng đồng phát triển Nam Phi</i>
SADC-FANR :	SADC's Food, Agriculture and Natural Resources Directorate <i>Ban giám đốc các nguồn lực tự nhiên và nông nghiệp, lương thực châu Phi</i>
SADC :	Southern Africa Developing Community <i>Cộng đồng phát triển Nam Phi</i>
SRO :	Sub-regional Research Organisation <i>Tổ chức nghiên cứu tiểu khu vực</i>
SSA :	Sub-Sahara Africa <i>Châu Phi cận Sahara</i>
USAID :	United States Agency for International Development <i>Cơ quan Phát triển Quốc tế Hoa Kỳ</i>
UNECA:	United Nations Economic Commission for Africa <i>Ủy ban Kinh tế châu Phi của Liên hợp quốc</i>
WFP :	World Food Programme <i>Chương trình lương thực thế giới</i>
WB:	World Bank <i>Ngân hàng Thế giới</i>

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

An ninh lương thực là một vấn đề mang tính toàn cầu. Ngay từ năm 1948, Tuyên ngôn Nhân quyền của Liên Hợp Quốc đã khẳng định “mỗi người đều có quyền hưởng tiêu chuẩn sống đầy đủ về thể chất và phúc lợi của bản thân và gia đình, bao gồm lương thực và thực phẩm”. Tuy nhiên, quyền cơ bản đó của con người cho đến ngày nay mới chỉ được đáp ứng một phần. Tình trạng đói lương thực và thiếu các thực phẩm cần thiết hay được gọi là tình trạng mất an ninh lương thực đã và đang còn là thách thức lớn đối với toàn nhân loại. An ninh lương thực đã được đặc biệt quan tâm sau cuộc khủng hoảng lương thực Thế giới 1972-1974 và nạn đói ở châu Phi 1984-1985.

Sang đầu thế kỷ 21, hàng chục triệu người châu Phi vẫn đang trong tình trạng mất an ninh lương thực và cuộc khủng hoảng lương thực bùng nổ năm 2007, gia tăng đến đỉnh điểm vào đầu năm 2008 đã trở thành vấn đề nghiêm trọng mang tính toàn cầu. Giá lương thực, thực phẩm và năng lượng tăng cao, cũng như các thảm họa thiên tai, sóng thần, lũ lụt và các thảm họa do con người gây ra đã một lần nữa cho thấy vấn đề an ninh lương thực và biến đổi khí hậu là những thách thức hàng đầu trên thế giới giai đoạn hiện nay. Các chuyên gia quốc tế, khu vực đều nhận định an ninh lương thực là vấn đề "sống còn" và ưu tiên số 1 của châu Phi vì phần lớn lục địa này đang có nguy cơ thiếu lương thực, thực phẩm trầm trọng và nạn đói luôn đe dọa 1/4 dân số "lục địa đen". Với năng suất ngũ cốc khoảng 01 tấn/ha, châu Phi chỉ đáp ứng 1/2 nhu cầu về lương thực và mỗi năm phải nhập khẩu khoảng 25 triệu tấn ngũ cốc. Các quốc gia xuất khẩu ngũ cốc lớn trên thế giới, vì nhiều lý do khác nhau như: tình hình thời tiết không thuận lợi, hạn hán kéo dài, lũ lụt triền miên, mưa bão, đã giảm đáng kể sản lượng của mình. Diện tích đất canh tác bị thu hẹp cũng là một nguyên nhân gây ảnh hưởng nghiêm trọng đến xuất khẩu ngũ cốc, đặc biệt là xuất khẩu sang châu Phi.

Những sự kiện trên tuy không còn mới nhưng cho đến nay vẫn luôn là đề tài nóng bỏng trong các mối quan hệ quốc tế. Câu hỏi nghiên cứu là làm sao đảm bảo

vấn đề an ninh lương thực ở Châu Phi, điều mà cả thế giới đang quan tâm. Với lý do như vậy, đề tài “An ninh lương thực tại châu Phi trong những năm đầu thế kỷ 21: thực trạng và một số giải pháp” được lựa chọn với cố gắng làm sáng tỏ thực trạng, những nguyên nhân gây bất ổn an ninh lương thực ở Châu Phi, từ đó tìm giải pháp giải quyết vấn đề đảm bảo an ninh lương thực cho người dân Châu Phi một cách cơ bản, ổn định dài lâu và rút ra những bài học kinh nghiệm hữu ích cho châu lục này. Bên cạnh đó cũng tìm kiếm những cơ hội hợp tác phát triển giữa Việt Nam và Châu Phi trong lĩnh vực sản xuất và cung cấp lương thực, thực phẩm qua trường hợp nghiên cứu này.

2. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu của luận văn được xác định là nghiên cứu về thực trạng an ninh lương thực tại châu Phi, trong đó lựa chọn nghiên cứu về một số quốc gia, khu vực điển hình, các chính sách liên quan của những quốc gia này trong đảm bảo an ninh lương thực.

Phạm vi nghiên cứu được giới hạn ở khu vực châu Phi, một số quốc gia điển hình và nghiên cứu về vấn đề an ninh lương thực của châu Phi trong giai đoạn từ năm 2000 đến nay.

3. Mục tiêu nghiên cứu

Mục tiêu nghiên cứu của luận văn là tìm hiểu, phân tích, đánh giá về thực trạng an ninh lương thực của châu Phi thông qua một số quốc gia và khu vực điển hình, các diễn biến chủ yếu của quá trình đảm bảo an ninh lương thực tại châu Phi thời kỳ những năm đầu thế kỷ 21. Từ mục tiêu tổng thể như vậy, luận văn xác định sẽ hướng tới các mục tiêu cụ thể bao gồm:

- Thứ nhất, hệ thống hoá những cơ sở lý luận và thực tiễn liên quan tới vấn đề an ninh lương thực nói chung và đảm bảo an ninh lương thực tại châu Phi nói riêng.

- Thứ hai, tìm hiểu thực trạng an ninh lương thực tại châu Phi qua các nội dung chủ yếu như tình hình phát triển nông nghiệp, các yếu tố ảnh hưởng tới an ninh lương thực, vấn đề hợp tác quốc tế trong đảm bảo an ninh lương thực...

- Thứ ba, dựa trên những kết quả nghiên cứu nêu trên, tìm hiểu các thách thức đối với vấn đề an ninh lương thực tại châu Phi và đưa ra một số giải pháp định hướng,

rút ra bài học kinh nghiệm cho châu Phi, cũng như Việt Nam về vấn đề an ninh lương thực và khả năng hợp tác Việt Nam - châu Phi trong đảm bảo an ninh lương thực.

4. Lịch sử nghiên cứu vấn đề:

Vấn đề an ninh lương thực luôn là vấn đề nóng, mang tính thời sự trong quá trình phát triển của thế giới suốt lâu nay. Chủ đề này được rất nhiều các tổ chức quốc tế lớn như FAO, UNDP, WB và các nước lớn như Hoa Kỳ, EU, Nhật Bản, v.v... quan tâm nghiên cứu. Mặc dù vậy, an ninh lương thực vẫn luôn là vấn đề mới do gắn với mỗi thời kỳ phát triển, mỗi bối cảnh quốc tế thì vấn đề an ninh lương thực lại phát sinh các nhân tố mới gây ra các ảnh hưởng cả tích cực và tiêu cực. Tổng quan về các công trình nghiên cứu đã có liên quan tới chủ đề an ninh lương thực tại châu Phi cho thấy những thông tin cơ bản bao gồm:

- **Nghiên cứu của nước ngoài:** Các công trình của nước ngoài có thể kể tới những báo cáo thường niên của Tổ chức Nông Lương Liên hợp quốc (FAO), các báo cáo của Ngân hàng Thế giới về vấn đề lương thực, các công trình nghiên cứu, khảo sát thực tế của Ngân hàng Phát triển châu Phi, của Liên minh châu Phi, v.v... Một số công trình tiêu biểu có thể kể tới như: (1) Angela Mwaniki, *Achieving Food Security in Africa: Challenges and Issues*, Cornell University, U.S. Plant, Soil and Nutrition Laboratory, 2005 tìm hiểu về các thách thức đối với an ninh lương thực tại châu Phi; (2) Kherallah et al. 2002. *Reforming Agricultural Markets in Africa*. IFPRI. The Johns Hopkins University Press: đưa ra các nhận định, nghiên cứu về thị trường nông sản và quá trình cải cách thị trường tại châu Phi; (3) InterAcademy Council. 2004. *Realizing the promise and potential of African Agriculture*. Amsterdam; (4) FAO (2002b), *Organic Agriculture, Environment and Food Security*, Rome, Italy, v.v...

- **Công trình nghiên cứu trong nước:** Trong nước đã có nhiều công trình nghiên cứu về vấn đề an ninh lương thực, nhưng đi cụ thể vào nội dung an ninh lương thực của châu Phi thì vẫn chưa có nhiều. Khảo sát cho thấy nghiên cứu về châu Phi nhiều nhất vẫn là các công trình của Viện Nghiên cứu Châu Phi và Trung Đông với nhiều bài nghiên cứu đăng tải trên Tạp chí Nghiên cứu Châu Phi và Trung Đông và một số sách chuyên khảo, tham khảo được xuất bản thời gian gần đây bao gồm các ấn phẩm chủ yếu như sau: (1) Trần Lan Hương, *Hợp tác phát triển nông nghiệp ở Châu*

Phi: Đặc điểm và xu hướng, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội 2009; (2) Đỗ Đức Định & Giang Thiệu Thanh, *Cẩm nang về Châu Phi*, NXB Từ điển Bách khoa, Hà Nội 2009; (3) Đỗ Đức Định, *Việt Nam – Châu Phi: Từ đoàn kết hữu nghị truyền thống hướng tới hợp tác toàn diện, đối tác chiến lược*, NXB Khoa học Xã hội, 2009; (4) Nguyễn Thanh Hiền, Viện Nghiên cứu Châu Phi và Trung Đông, “*Châu Phi: những đặc điểm chính trị chủ yếu hiện nay*”, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội 2009; (5) Bùi Nhật Quang, *Thực trạng hợp tác thương mại – đầu tư Châu Phi – EU trong giai đoạn hiện nay*, Tạp chí nghiên cứu Châu Phi – Trung Đông, số 04 (56), 2010, v.v..

Đánh giá tổng thể cho thấy các công trình nghiên cứu của nước ngoài tuy có nhiều nhưng hầu hết đều theo cách thức tiếp cận và quan điểm của quốc gia hoặc tổ chức thực hiện nghiên cứu, cho thấy nhiều khác biệt so với quan điểm của Việt Nam. Các công trình nghiên cứu của các tác giả trong nước tuy đã có nhưng cũng mới giới hạn ở một số khía cạnh riêng biệt của vấn đề an ninh lương thực. Các nội dung nghiên cứu tuy đa dạng, phong phú nhưng chưa thực sự cập nhật cho tới thời điểm hiện tại. Ngoài ra, các tài liệu đã có một số chỉ chủ trọng tới cung cấp thông tin về khu vực Châu Phi hoặc đi vào các lĩnh vực được ưu tiên riêng của cơ quan chủ trì công trình nghiên cứu. Với thực tế như vậy, mong muốn của tác giả luận văn là kế thừa các thành quả nghiên cứu đã có và tập trung vào một số nội dung mới của chủ đề nghiên cứu là làm rõ thực trạng an ninh lương thực châu Phi trong thời gian gần đây, cập nhật, hệ thống hoá các thông tin và đánh giá, nhận định để đưa ra một số giải pháp và kiến nghị phù hợp với tình hình an ninh lương thực trong bối cảnh phát triển mới của thế giới và khu vực châu Phi.

5. Phương pháp nghiên cứu.

Phương pháp nghiên cứu: Luận văn sử dụng tổng hợp cả phương pháp nghiên cứu định tính và phương pháp nghiên cứu định lượng.

- Phương pháp nghiên cứu định lượng bao gồm phương pháp thống kê, so sánh, phân tích... dùng để tổng hợp đánh giá các kết quả trong hợp tác nông nghiệp ở một số nước Châu Phi trong thời gian qua, so sánh, dự báo tình hình an ninh lương thực trong thời gian tới.

- Phương pháp nghiên cứu định tính, phân tích những điểm mạnh, điểm yếu, thuận lợi, khó khăn đối với tình trạng an ninh lương thực ở một số quốc gia Châu Phi thông qua các báo cáo của các tổ chức quốc tế, các bài báo, ý kiến chuyên gia.

Thiết kế nghiên cứu: Luận văn sử dụng thiết kế nghiên cứu mô tả và thiết kế nghiên cứu nguyên nhân. Các thiết kế nghiên cứu được sử dụng để giải quyết các mục tiêu nghiên cứu của đề tài.

6. Cấu trúc luận văn

Cấu trúc luận văn gồm: Lời Nói Đầu

Chương 1: Các vấn đề lý thuyết và thực tế về An Ninh Lương Thực. Đưa ra các định nghĩa, khái niệm về ANLT, những nét tổng quát về điều kiện tự nhiên, địa lý, dân số, trình độ phát triển kinh tế Châu Phi để làm cơ sở nghiên cứu ở các chương sau.

Chương 2: An Ninh Lương Thực tại châu Phi những năm đầu thế kỷ 21. Nêu ra thực trạng phát triển của nền nông nghiệp châu Phi, nghiên cứu một số quốc gia điển hình, cũng như các khu vực châu Phi trong việc đảm bảo ANLT. Sự hợp tác và trợ giúp của các tổ chức quốc tế đối với viện trợ ANLT là vô cùng cần thiết trong đảm bảo ANLT cho người dân.

Chương 3: Những thách thức đối với An Ninh Lương Thực Châu Phi, một số giải pháp và bài học kinh nghiệm. Một số thách thức quan trọng và cơ bản đối với các chính phủ châu Phi, những giải pháp đối phó và giải quyết những thách thức này. Cơ hội hợp tác nông nghiệp Việt Nam Châu Phi.

Kết Luận.